

ються чи складаються між собою і лише після цього приєднуються на додаток до осн. покарання, остаточно визначеного за сукупністю. При цьому суд має право щодо осн. видів покарань застосувати один принцип їх призначення за сукупністю (напр., складання), а щодо дод. – ін. (напр., поглинення). Дод. покарання різних видів, призначені за окр. злочини, складанню між собою не підлягають і завжди виконуються самостійно (ч. 4 ст. 72 КК).

Відповідно до ч. 4 ст. 70 КК за правилами, встановленими для сукупності злочинів, призначається покарання і у випадках, коли після постановлення вироку в справі буде встановлено, що засуджений винен ще й в ін. злочині, вчиненому ним до постановлення поперед. вироку. За таких умов покарання призначається у 3 етапи: а) на першому – суд призначає покарання за знову розкритий злочин; б) на другому – визначає остаточно покарання за сукупністю злочинів за правилами, передбаченими ч. 1–3 ст. 70 КК; в) на третьому – до покарання, остаточно визначеного за сукупністю злочинів, зараховує покарання, яке було повністю або частково відбуте за поперед. вироком, за правилами, передбаченими ст. 72 КК.

Особливості призначення покарання за сукупністю злочинів щодо неповнолітніх передбачені у ст. 103 КК.

Лит.: Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву. К., 1980; Зінченко І. О., Тютюгін В. І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання / за заг. ред. В. І. Тютюгіна. Х., 2008.

В. І. Тютюгін.

ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ – злочин, передбачений ст. 368 КК, який посягає на сусп. відносини, що забезпечують нормальну службу. діяльність в органах держ. влади, місцевого самоврядування або в ін. юрид. особах публ. права.

Предметом цього злочину є неправомірна вигода, поняття якої наведено у примітці до ст. 364¹ КК. Якщо до такої вигоди належать предмети, збут і придбання яких утворює самост. склад злочину (напр., зброя, боєприпаси тощо), вчинене кваліфікується як сукупністю відповід. злочинів.

Об'єктивна сторона злочину полягає в активній поведінці особи – діяч, які альтернативно перелічені в ч. 1 ст. 368 КК і можуть виражатися у будь-якій із таких їх форм, як: а) прийняття служб. особою пропозиції щодо надання неправомірної вигоди – виявлення нею у будь-якій формі (усно, письмово, за допомогою техн. засобів тощо) згоди (бажання, готовності) одержати (прийняти) таку вигоду у відповідь на висловлення особою, яка її пропонує, наміру її надати; б) прийняття служб. особою обіцянки щодо надання неправомірної вигоди – виявлення нею у будь-якій формі згоди (бажання, готовності) одержати (прийняти) таку вигоду у відповідь на висловлення особою, яка її обіцяє, наміру її надати з повідомленням про час, місце та спосіб надання такої вигоди; в) одержання неправомірної вигоди – прийняття (фактичне отримання) служб. особою особисто або через посередників наданої їй ін. особою (вигодонадавачем) такої

вигоди або хоча б її частини з метою володіти, користуватися і розпоряджатися нею на власний розсуд; г) прохання надати неправомірну вигоду – звернення служб. особи, здійснене у будь-якій формі, крім вимагання, до ін. особи (потенційного вигодонадавача) з пропозицією надати цій служб. або третій особі неправомірну вигоду, тобто схилання (підбурювання) особи, до якої звернене прохання, до надання такої вигоди.

Будь-які дії, передбачені ст. 368 КК, завжди мають двосторонній характер, бо у всіх випадках їх вчинення припускається наявність, як мінімум, 2-х осіб, – одна з яких пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, а ін. – приймає зазначену пропозицію, обіцянку або сама звертається з проханням (схиляє) надати їй неправомірну вигоду чи фактично її одержує.

Для кваліфікації дій за ст. 368 КК не має значення: а) чи вчиняються вони безпосередньо служб. особою або вона діє через посередників; б) чи прийняла вона пропозицію, обіцянку надати неправомірну вигоду, прохала або одержала її для себе особисто або для ін. (третьої) фіз. чи юрид. осіб; в) чи здійснила вона зазначені дії у т. зв. простій (відкритій, очевидній) або в завуальованій (прихованій, замаскованій) формі; г) як саме фактично було використано служб. особою одержану нею неправомірну вигоду.

Обов'язковими умовами відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки надати неправомірну вигоду, за прохання про її надання або фактичне її одержання завжди є: а) вчинення чи невчинення служб. особою; б) в інте-

ресах того, хто пропонує, обіцяє, погоджується з проханням надати чи надає таку вигоду або в інтересах третіх осіб; в) будь-якої дії; г) з використанням влади чи служб. становища.

Із цих положень закону випливає, що відповідальність за ст. 368 КК настає у випадках, якщо служб. особа: 1) вчиняє певні дії або утримується від їх вчинення – бездіяльність; 2) такі діяння можуть бути як правомірними (закон.), так і протиправними. Але якщо вони містять ознаки ще й ін. складу злочину, то крім ст. 368 КК підлягають кваліфікації ще і за відповід. статтею КК (напр., за ст. 364 КК); 3) як дія, так і бездіяльність, зумовлені неправомірною вигодою, вчиняються (не вчиняються) в інтересах або самого вигодонадавача, або третіх осіб, під якими розуміються як фіз., так і юрид. особи; 4) інтереси таких осіб можуть бути закон. (правомірними) і протиправними. Якщо служб. особа за неправомірну вигоду сприяє особі у вчиненні будь-якого злочину, вчинене кваліфікується не тільки за ст. 368 КК, а й як співучасть у відповід. злочині; 5) дії в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи у відповідь на прохання погоджується надати або надає неправомірну вигоду, або в інтересах третіх осіб, завжди вчиняються (не вчиняються) служб. особою з використанням наданої їй влади чи служб. становища. Причому до таких дій належать не лише ті, які безпосередньо входять до кола служб. повноважень (компетенції) служб. особи, а й такі, які вона хоча й не уповноважена була вчинювати, але до вчинення яких ін. служб. особами могла вжити заходів завдяки своєму служб. станови-

шу. Якщо ж неправомірна вигода одержана у зв'язку з виконанням особою не служб., а ін. (профес., вироб., тех.) функцій, вчинене не може бути кваліфіковане за ст. 368 КК і за певних умов може містити ознаки складу злочину, передбаченого ст. 354 КК.

Оскільки діяння, обумовлені неправомірною вигодою, перебувають поза межами об'єктивної сторони цього злочину, то прийняття пропозиції, обіцянки надати таку вигоду чи прохання про її надання є злочином з усіченим складом, бо порівняно з одержанням такої вигоди момент його закінчення перенесено на більш ранню стадію – виявлення згоди, тобто прийняття винним самої такої пропозиції, обіцянки чи висловлення ним прохання про надання такої вигоди.

Одержання неправомірної вигоди є злочином із форм. складом та є закінченим з моменту фактичного прийняття винним хоча б її частини. Якщо ж умисел винного, що спрямований на одержання вигоди, не було реалізовано з причин, що не залежать від його волі (напр., у разі одержання замість обіцяних грошей т. зв. «ляльки»), вчинене кваліфікується як замах на одержання неправомірної вигоди.

Для визнання злочину закінченим не має також значення: а) чи була неправомірна вигода запропонована, обіцяна, одержана або прохання про її надання висловлене до або після вчинення (невчинення) служб. особою обумовлених такою вигодою дій; б) чи було заздалегідь обумовлене одержання такої вигоди; в) чи виконала служб. особа дії в інтересах вигодонадавача або третьої особи і г) чи збиралася вона їх виконувати або не мала такого наміру.

Суб'єктивна сторона злочину – прямий умисел, мета – одержання неправомірної вигоди. Особливість суб'єктивної сторони злочину полягає в тому, що між умислом служб. особи та тієї, яка пропонує, обіцяє надати неправомірну вигоду чи у відповідь на прохання погоджується її надати або фактично надає, наявний тісний, нерозривний зв'язок, бо обидві сторони усвідомлюють, що між ними досягнута певна згода стосовно такої вигоди.

Суб'єкт злочину – спец.: лише служб. особа публ. права, визначення якої наведено у пп. 1, 2 примітки до ст. 364 КК. Співучасниками злочину можуть бути й будь-які ін. особи.

До кваліфікованих (особливо кваліфікованих) видів цього злочину закон відносить вчинення дій, зазначених у ч. 1 ст. 368 КК, якщо їх предметом була неправомірна вигода: а) у значному (ч. 2), великому (ч. 3) чи особливо великому (ч. 4) розмірах; або якщо ці дії були: б) вчинені служб. особою, яка займає відп. (ч. 3) чи особливо відп. (ч. 4) становище; в) вчинені за поперед. змовою групою осіб (ч. 3); г) вчинені повторно (ч. 3); г) поєднані з вимаганням неправомірної вигоди (ч. 3).

Предметом одержання неправомірної вигоди в значному (ч. 2), великому (ч. 3) і в особливо великому (ч. 4) розмірі є вигода тільки майнового характеру, вартісна оцінка якої може бути виражена в грошовій формі. Розмір (вартість) такої вигоди визначено в п. 1 примітки до ст. 368 КК, згідно з якою вигодою в значному розмірі є така, що в 100 і більше разів, у великому – в 200 і більше разів, а в особливо великому – в 500 і більше разів перевищує н. м. д. г.

При цьому в ч. 2, 3 та 4 ст. 368 КК встановлено відповідальність не тільки за фактичне одержання служб. особою неправомірної вигоди в зазначених розмірах, а й за сам факт прийняття пропозиції, обіцянки надати вигоду або прохання про її надання у відповід. розмірі.

Визначення служб. особи, яка займає відп. (ч. 3) чи особливо відп. (ч. 4) становище, наведене в пп. 2 і 3 примітки до ст. 368 КК.

Вчинення злочину за поперед. змовою групою осіб має відповідати всім ознакам цієї форми співучасті, закріпленим у ч. 2 ст. 28 КК.

Цей злочин визнається повторним (ч. 3 ст. 368 КК), якщо він відповідає ознакам повторності, зазначеним у ст. 32 КК, і згідно з п. 4 примітки до ст. 354 КК вчинений такою служб. особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених ст. 354, 368, 368³, 368⁴ і 369 КК. Відповідно до ч. 3 ст. 368 КК повторним може бути визнано не тільки одержання неправомірної вигоди, а й повторне прийняття служб. особою пропозиції, обіцянки такої вигоди чи повторне її звернення з проханням про її надання.

За ч. 3 ст. 368 КК настає відповідальність також за діяння, поєднане з вимаганням неправомірної вигоди. Зі змісту п. 5 примітки до ст. 354 КК, у якій наводиться визначення вимагання, випливає, що ця кваліфікуюча ознака стосується лише випадків надання/одержання неправомірної вигоди, бо як пропозиція і обіцянка надати таку вигоду, що завжди виходять не від служб., а від ін. особи, яка добровільно (а не у зв'язку з вимогою) висловлює намір її надати, так і звернення самої служб.

особи з проханням надати їй таку вигоду, не можуть бути одночасно поєднані (є несумісними) з вимаганням, тобто з примушуванням до її надання.

Лит.: Киричко В. М. Кримінальна відповідальність за корупцію. Х., 2013; Кваша О. О. Надання-одержання неправомірної вигоди як особливий випадок співучасті // Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014, №2; Тютюгін В. І., Гродецький Ю. В., Гізімчук С. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг / за ред. В. Я. Тація, В. І. Тютюгіна. Х., 2014.

В. І. Тютюгін, Ю. В. Гродецький.

ПРИМУСОВЕ ЛІКУВАННЯ – крим.-прав. захід держ. примусу, що застосовується судом, незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили злочини і мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я ін. осіб (ч. 1 ст. 96 КК). П. л. не є покаранням, а застосовується для лікування засуджених осіб із соціально небезпеч. захворюваннями, профілактики таких захворювань, виправлення засуджених і запобігання вчиненню ними нових суспільно небезпеч. діянь. П. л. здійснюється за місцем відбування покарання, якщо особу засуджено до позбавл. волі або обмеж. волі. У разі призначення ін. видів покарань П. л. застосовується у спец. лік. закладах (ч. 2 ст. 96 КК). Порядок застосування і виконання П. л. щодо засуджених регламентується ст. 21, 117 КВК: до засуджених до позбавл. волі осіб, які мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я ін. осіб, та тих, які не пройшли повного курсу лікування і відмовляються від нього, адміністрацією коло-

Національна академія правових наук України
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

У двадцяти томах

Том 17

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Харків
«Право»
2017

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2
В27

Редакційна колегія 17-го тому:

В. Я. Тацій (голова),
В. І. Борисов (заступник голови),
В. І. Тютюгін (відповідальний секретар),
Ю. В. Баулін, П. С. Берзін, С. Б. Гавриш, В. К. Грищук,
Н. О. Гуророва, О. О. Дудоров, О. О. Житний, В. О. Навроцький,
М. І. Панов, Є. Л. Стрельцов, В. П. Тихий, Є. В. Фесенко

Координаційна і технічна робота з підготовки видання:

К. А. Новікова, Д. П. Євтуєва

В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016. — .

ISBN 978-966-937-048-8

Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2017. — 1064 с. : іл.

ISBN 978-966-937-261-1

Видання є систематизованим зведенням знань про поняття, категорії, норми й інститути кримінального права, окремі злочини та їх групи, основні міжнародно-правові акти у сфері кримінального права. Розглядаються основні теоретичні і практичні проблеми науки та практики застосування кримінального законодавства України. Наводяться відомості про науково-дослідні установи, наукові видання з кримінального права, а також про відомих вчених України у галузі кримінально-правової науки.

Розраховане на науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, працівників органів кримінальної юстиції, а також усіх, хто цікавиться кримінальним правом.

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2

ISBN 978-966-937-261-1 (т. 17)
ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2017
© Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2017
© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017
© Видавництво «Право», 2017